

Izstāde “Krapes kapu stāstiņi: reliģiskie priekšstatī Krapes pagastā pēc arheoloģiskā materiāla” ir Krapes pagasta vēstures izpētes rezultāts, kas veltīts līdz šim maz pētītam novada senvēstures posmam.

Reliģisko priekšstatu attīstībai mūsdienu Latvijas teritorijā ir divi posmi – periods līdz kristianizācijai, kas sākās 12. gadsimta nogalē, un tam sekojošie gadsimti pēc vācu krustnešu ekspansijas Baltijas teritorijā. Līdz kristianizācijas sākumam Latvijas etnosu mitoloģiskās sistēmas pamatā bija Saules kulta – tipiska parādība zemkopju tautu vidū. Rietumeiropas katolicisma ienākšana bija pagrieziena punkts, taču, lai gan vietējās tautas tika nokristītas, kristietība kā reliģija iesakņojās ļoti lēni. Gan Latvijas, gan Krapes pagasta arheoloģiskie atradumi liecina, ka tālāko gadsimtu gaitā mūsdienu Latvijas teritorijā norisinājies sinkrētisms – kristietības un šeit jau pastāvošo reliģisko priekšstatu saplūšana. Vietējo iedzīvotāju vidū pamazām nostiprinājās kristietības tradīcijas, tomēr tā nebija latviešu iniciatīva, bet gan kristiešu – katoļu, luterāņu, pareizticīgo – reliģiskās politikas rezultāts.

Krapes pagasta arheoloģiskās liecības veido atradumi trijos senkapos (Lejasoķēnu, Siliņu, Aulaku senkapi) un trijās viduslaiku kapsētās (Ādmiņu, Šultu, Rogu viduslaiku kapsētas), kā arī atsevišķi savrupatradumi. Visi minētie kapi nebija saistīti ar baznīcu, un tādēļ to inventārs atspoguļo tautā praktizētās tradīcijas. Arheoloģisko atradumu analīze parāda, kā pagānisma elementi savijušies ar kristietības simboliem, pamazām izskaužot pirmos. Izstādes hronoloģiskais ietvars atbilst minēto Krapes pagasta kapavieta datējumam, sākoties ar 4. gadsimtu Lejasoķēnu senkapos un beidzoties ar 17./18. gadsimtu Rogu viduslaiku kapsētā.

Dažāda kapu inventārs mums stāsta, ka nāve Krapes pagastā tika vērtēta kā pāreja no viena stāvokļa nākamajā, un līdz pat reformācijai mirušie tika uzskatīti par pilntiesīgiem dzimtas locekļiem. Tiem tika doti līdzīgi dažādi darbarīki un ieroči, kas tiem noderētu viņšaulē, jo turpinājums pēc nāves tika saskatīts kā ļoti līdzīgs dzīvei šaisaulē. Nelaikī tika uzpostī labākajās drēbēs un dažādi izrotāti, un kapos tika pievienoti ziedoņi mitoloģisku būtnu pielabināšanai. Atsevišķi priekšmeti, piemēram, naudas monētas, tika doti līdzīgi, lai aizsargātos no mirušā augšāmcelšanās un dzīvo palicēju vajāšanas, kas acīmredzot tika uzskatīta par būtisku problēmu. Laika posmā līdz 18. gadsimtam kapu inventārs krasi saruka, un daudzviet tas netika pievienots vispār, jo sāka dominēt kristietības tradīcijas.

Krapes pagastam zīmīgs pavērsiens bija zviedru vadības pieņemtais lēmums, ka Kokneses mācītājam dievvārdi jānotur arī Krapē. Kristietības nostiprināšanos veicināja arī latviešu valodas izplatība baznīcās – arvien biežāk sprediķi bija dzirdami dzimtajā valodā, un kopš 17. gs. beigām bija pieejams E. Glika, tobrīd arī Kokneses prāvesta, Bībeles tulkojums latviešu valodā. 1802. gadā Krapē uzsāka evaņģēliski luteriskās baznīcas celtniecību, kas savā ziņā noslēdza kristianizācijas procesu Krapes pagastā.

Izstādes veidotāji: vēsturniece Kristīne Zaķīte

Izstādes scenogrāfs: Georgs Avetisjans

Kurators: Māris Grosbahs

Grafiskais dizains: SIA "Bumbierkoks" (Anitra Eglīte – Poikāne)

Teksta redakcija: Antra Lezdiņa, Alise Hirša

Konsultants: Dr. Mindaugs Bertašus

Tehniskā realizācija: Guntars Andersons, Nils Miķelsons, Māris Grosbahs